
*Анатолій
Конверський*

«МОДЕЛЬ ФІЛОСОФА» В ОСВІТНІЙ ТРАДИЦІЇ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

За сучасної ситуації підготовка філософських кадрів у Київському університеті має багатоаспектний характер, зумовлений різноплановими суспільними та державними потребами, що постали перед Україною після розпаду СРСР. У нових політичних, економічних та культурних умовах розвитку нашої держави та суспільства професія філософа, раніше орієнтована на підтримку панівної політичної ідеології, зберегла свою актуальність. Проте цей фах набув нового звучання, доповнивши класичну традицію вишколу майбутнього фахівця-філософа новими формами та змістом. Сьогодні функція філософа має кілька основних модусів існування. Не втратили свого значення класичні цілі філософської освіти, що передбачають підготовку філософа як викладача вищого навчального закладу, філософа як науковця-дослідника, співробітника науково-дослідницьких установ різних рівнів. Однак перед сучасними філософськими факультетами стоять завдання підготовки не лише філософа-викладача та філософа-науковця, а й філософа-експерта, філософа-аналітика, філософа-управлінця, філософа-радника, тобто фахівця, що задіяний не лише у галузях освіти та науки, а й у ширшому колі духовного та матеріального виробництва.

Вітчизняна традиція університетської освіти передбачає наявність двох рівнів, можна сказати,

двох проектів, двох моделей опанування філософського знання. Перша модель спрямована на підготовку власне філософських кадрів — майбутніх філософів-викладачів, філософів-науковців, філософів-експертів, аналітиків, радників, управлінців тощо. Друга ж — на формування навичок теоретичного мислення у спеціалістів, професія яких не пов'язана із філософією та філософськими науками. Аналіз моделі викладання філософії та філософських дисциплін для «неспеціалістів» є окремою темою для дослідження, яка заслуговує не однієї окремої публікації. У межах цієї статті хотілося б спинитися саме на чинній у Київському університеті моделі підготовки філософа-фахівця, її особливостях, специфічних рисах, проблемах та перспективах розвитку. Моделлю застосовно до сучасного випускника філософського факультету є ніщо інше, як навчальний план. Однак наявна сьогодні модель підготовки фахівця-філософа у Київському університеті сформувалася під впливом певних освітніх та наукових традицій, які закладалися ще в Імператорському університеті св. Володимира й зазнавали розвитку впродовж майже 180-річної історії роботи Університету, ровесником якого є філософський факультет.

Для розуміння джерел та генези формування філософської думки у Київському університеті необхідно зазначити ті соціально-політичні й культурно-історичні умови, за яких відкривалися Імператорський університет св. Володимира у Києві та його філософський факультет, один із перших факультетів у новоствореному університеті, що було загалом характерно для започаткування класичних університетів у тогочасній Росії.

Перша половина XIX століття заявила про себе низкою знакових подій. Це декабристський рух у Росії, відгомін Гайдамаччини в Україні, це також хвиля революційних спалахів у Західній Європі. Зрозуміло, що соціальні катаклізми не могли не знайти відображення в духовному житті суспільства. Водночас суспільство потребувало освічених спеціалістів, у різних важливих царинах життя. І цю потребу могла задовольнити лише світська освіта.

Богословська і філософська форми освіти пов'язані тим, що і релігія, і філософія зайняті пошуками істини, але шляхи їхніх пошуків різні. Релігія виходить із Божественного Одкровення, а філософія посиляється у своїх висновках на результати досліджень природничих і гуманітарних наук. Ця обставина і визначила структуру перших філософських факультетів у Росії, де значну частину навчальних курсів, поряд із філософією, становили природничі та гуманітарні дисципліни (такі, як грецька, римська та російська словесність, історія, статистика, математика, географія, хімія, ботаніка, біологія, фізика).

Наступного року філософському факультетові Київського університету виповнюється 180 років. За ці роки він мав різну долю: змінювалася та розвивалася структура факультету, працював він і як самостійний

підрозділ Університету, і перебуваючи у своєрідному тандемі з іншими факультетами, називаючись історико-філологічним та історико-філософським, переживав часи закриття у 20—30-х роках та відновлення у 60-х роках ХХ століття.

Але хоч би яка доля спіткала факультет на тому чи тому історичному етапі його становлення і розвитку, незмінним залишалося те, що його традиції підготовки фахівців склалися завдяки видатним ученим, непересічним постатям, що стояли біля джерел вітчизняної філософської освіти й науки.

Багато поколінь учених та викладачів філософського факультету розробляли сучасні наукові алгоритми сприйняття і засвоєння ідей, концепцій і шкіл світової філософії. На факультеті упродовж усієї його історії будь-яка філософська система чи школа зазвичай, окрім певних винятків, тлумачилися з огляду на їхнє місце в єдиному світовому духовному процесі. Значущість філософських шкіл чи концепцій оцінювалася з позиції їхніх можливостей і перспектив у соціокультурному контексті.

Учені та викладачі факультету впродовж усього часу його існування намагалися виробити власний стиль у здійснюваних ними філософських дослідженнях. Проявом цього стали наукові школи й напрямки, які склалися та існують на факультеті з перших років його становлення.

Оригінальними дослідженнями були праці професора Сільвестра Гогоцького. Головними ідейно-теоретичними витокami його філософії стали православ'я та вчення Гегеля. Гегелівську філософію він розглядав як найдосконаліше філософське вчення, яке схоплює, утримує і передає в думці дух епохи. Водночас С. Гогоцький запропонував своє співвідношення філософії, мистецтва і релігії, згідно з яким перше й завершальне місця посідає релігія, а проміжні між ними, відповідно, — мистецтво і філософія. Таку схему субординації релігії, мистецтва і філософії він пояснював тим, що з релігії починається і нею завершується духовний розвиток людини.

Яскравою особистістю в університеті був професор Олексій Гіляров. Одна з його головних праць — «Платонізм як основа сучасного світогляду у зв'язку з питанням про завдання та долю філософії» — присвячена творчості Платона. У О. Гілярова було своє тлумачення філософської спадщини Платона, на відміну від тогочасних спроб розглядати Платона як предтечу християнства. Філософські розвідки О. Гілярова здійснювалися в царині історії філософії. Він розглядав історію філософії як галузь філософських знань, що базується на логіці історико-філософського процесу (а не суто на перелічуванні філософських систем і шкіл) та на осягненні реального суб'єкта філософської творчості. Саме такий підхід спричинив появу так званої «Гіляровської школи тлумачення філософських текстів», яскравими представниками якої були Д. Чижевський, В. Асмус та ін.

Визначною постаттю серед професорів університету був Орест Новицький, який у своїх філософських дослідженнях був зайнятий пошуками

єдності філософії і релігії. Цю єдність він розглядав не як підпорядкування релігії філософії або навпаки, а як взаємодію, що утримує цілісність загальнолюдського духовного життя. Розмежування релігії і філософії, інакшість їх полягає в тому, що релігія єднає з Безумовним, а філософія лише мислить про нього. Це й пояснює неможливість заміни віри знанням. На підтвердження цієї тези О. Новицький посилався на історичний фактаж: єдність релігії та філософії, властива для доби Середньовіччя, з утвердженням Нового часу поступається місцем їх розмежуванню, але попереду їхній синтез. Розглядаючи основні напрямки християнства (католицизм, протестантизм, православ'я) у співвіднесенні з філософією, О. Новицький зазначав, що католицизм стимулював появу схоластики, протестантизм — Нової філософії, а православ'я спричинить появу такої філософії, у межах якої стане можливим синтез віри і розуму.

До видатних професорів університету належить і Георгій Челпанов. Він читав курси філософії, психології та логіки. Його підручник з логіки перевидавався десятки разів і в XIX, і у XX сторіччі. У теорії пізнання Г. Челпанов був прихильником Кантової концепції апіоризму. Він тлумачив процес пізнання як функціонування апіорних форм, що породжуються внаслідок діяльності людського духу. Водночас Г. Челпанов намагався по-своєму підійти до трактування апіорності. Він розглядав апіорність у двох площинах: гносеологічній і психологічній. Гносеологічна апіорність, на його думку, — це логічні передумови сприйняття, а психологічна апіорність — це функція свідомості. Ключовими для формування освітніх традицій філософського факультету стали такі праці Г. Челпанова, як «Проблема сприйняття простору у зв'язку зі вченням про апіорність і природженість», «Вступ до філософії», «Історія основних питань етики», «Мозок і душа», «Підручник психології», «Вступ до експериментальної психології».

У 40—50-х роках XX століття на факультеті працював професор Микола Шлепаков, талановитий інтерпретатор зарубіжної філософії. Хоча навчальний курс називався «Критика сучасної буржуазної філософії», М. Шлепаков насправді під виглядом критики розкривав справжній зміст філософських концепцій А. Бергсона, Ж.-П. Сартра, Б. Расела, Е. Касирера та багатьох інших визначних мислителів сучасності.

У 60—80-ті роки XX сторіччя на факультеті працювали видатні професори: В.Г. Антоненко, І.В. Бичко, В.О. Босенко, В.А. Буслинський, М.П. Гончаренко, Г.І. Горак, Б.А. Гаєвський, В.С. Дмитриченко, П.С. Дишлевий, М.В. Дученко, А.С. Канарський, І.М. Карнаухов, В.І. Касьян, О.І. Кедровський, П.В. Копнін, Н.Т. Костюк, В.О. Кудін, Ю.В. Кушаков, Л.Т. Левчук, О.Я. Лисенко, Л.Й. Марісова, І.Ф. Надольний, Ю.В. Осічнюк, Д.Х. Острянин, В.Т. Павлов, Т.Д. Пікашова, В.І. Полуріз, Й.Д. Ремезовський, К.П. Руденко, М.Г. Сирцов, П.І. Скрипка, В.К. Танчер, М.Ф. Тарасенко, Є.Г. Федоренко, О.І. Фортова, В.П. Хижняк, В.І. Шинкарук, О.В. Шугайлін,

М.З. Юшманов, Т.І. Яшук. Кожен із них — це Майстер Своєї Справи, котрий переконливо представляв свою оригінальну сторінку в здобутках філософської науки та освіти.

Для професорського корпусу факультету впродовж усієї його історії характерним було те, що, філософські ідеї його представників ставали рубіжними для наукового життя загалом та основоположними у формуванні моделі фахівця-філософа. До когорти таких вчених та педагогів належить Павло Копнін.

У своїх філософських розвідках він з новаторських позицій аналізував структуру предмета філософії, походження і сутність світогляду, природу пізнавального процесу, методологічні функції філософських категорій. Досліджуючи структуру предмета філософії, П. Копнін розглядав її формування з огляду на генезу людської цивілізації, з одного боку, а з іншого — у зв'язку зі світовим історико-філософським процесом. П. Копнін обґрунтовував, що в сучасній філософії поняття світогляду набуло нового змісту, який визначається чітким поділом усього масиву людського знання на філософське і позитивне (конкретно-наукове). Відтепер філософія вже не є знанням про світ у цілому, вона є знанням, яке знаходить підтвердження і втілення не в особливій «науці наук», а в конкретних науках, у своєрідній рефлексії над позитивним знанням. Звідси предметом світогляду є не просто «світ у цілому», а відношення «людина — навколишній світ», яке охоплює принцип розвитку, розуміння суті та місця людини серед інших явищ дійсності, визначення суспільного ідеалу. У працях П. Копніна знаходимо оригінальне тлумачення суті пізнавального процесу. На його думку, пізнання виникає внаслідок розв'язання суперечності між суб'єктом і об'єктом. Тому-то пізнавальний процес одночасно є і суб'єктивним, і об'єктивним. Пізнання суб'єктивне тому, що без суб'єкта воно неможливе, суб'єкт накладає на об'єкт свої форми у вигляді мети і засобів пізнання; водночас воно є об'єктивним, оскільки спрямоване на опанування об'єктивного світу.

У логіко-методологічних дослідженнях П. Копніна значне місце займають питання, пов'язані з аналізом теорії як форми синтезу знання і, в цьому розумінні, як форми мислення. У його працях «Логічні основи науки», «Діалектика як логіка» досліджуються характерні особливості теорії, що зумовлені її генезою, буттям, трансформацією.

Визначне місце серед плеяди філософів, організаторів вітчизняної освіти й науки посідає В. Шинкарук. У своїх працях він звертається до історико-філософської інтерпретації філософських вчень І. Канта, Й.Г. Фіхте, Ф. Шелінга, Г. Гегеля — найвідоміших представників класичної німецької філософії. Його дослідження привертали увагу колег, студентів та аспірантів насамперед тим, що він не йшов за усталеними на той час оцінками філософських учень класичного німецького ідеалізму. Одним із вагомих

результатів дослідження В. Шинкаруком класичної німецької філософії став висновок про те, що, незважаючи на різнобарвність та різну предметну спрямованість учень її представників, всі вони об'єднані спільною проблемою — проблемою людини, визначення сутнісних засад мислення, діяльності, творчості та суспільної організації.

Результати історико-філософських досліджень В. Шинкарука, розроблений ним новий підхід до осмислення класичної філософської традиції дали йому змогу по-новому підійти до розуміння предмета філософії, її основних функцій та завдань. Ці ідеї повною мірою знайшли реалізацію у педагогічній діяльності філософа. Не тільки у наукових працях, а й у своїх лекціях для студентів та публікаціях навчального характеру В. Шинкарук вводить нове розуміння предмета філософії, її змісту, завдань і значення для розвитку науки, суспільства та духовної культури. Предмет філософії, на думку В. Шинкарука, розкривається саме у дослідженні людини, її сутності та фундаментального способу відношення до світу, яким є відношення людини до світу. Засадовими для розвитку філософії та філософського знання В. Шинкарук вважав методологічну і світоглядну функції. Він наголошував, що методологічна функція філософії полягає не у створенні системи приписів щодо форм, засобів і методів здійснення наукових досліджень, пізнання людини, природи, явищ та процесів суспільного життя. Філософія як загальна методологія пізнання реалізується в якості метатеорії розвитку наукового знання, у формі своєрідного «метааналізу» основних форм його функціонування та розвитку (факт, ідея, гіпотеза, концепція, теорія тощо), у формі аналітики пізнавальних здатностей людини, логічного аналізу мови науки, дослідження основних типів наукової раціональності, трансформації наукових картин світу, історичних закономірностей розвитку природничих та гуманітарних наук тощо.

Підхід В.І. Шинкарука до предмета, функцій та завдань філософії був новаторським і багато у чому революційним, адже на той час монографії з філософії мали переважно характер популяризації чи коментування вчень різних представників класичної філософії.

Нове бачення філософії, її предмета і функцій, зв'язку з духовною культурою суспільства, яке розроблялося у працях В. Шинкарука, дістало відображення у його численних лекціях для студентів Київського університету, слухачів Інституту підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук, аспірантів та співробітників Інституту філософії АН України, широкого загалу інтелігенції.

Науково-філософська спадщина В. Шинкарука, його діяльність як вченого і педагога, організатора науки та освіти стали вагомим чинником реформування філософської науки кінця ХХ — початку ХХІ століть і сприяли формуванню кращих традицій розвитку сучасної вітчизняної філософської освіти й науки.

Вагомою філософською постаттю є академік НАН України, академік НАПН України Леонід Губерський. У наукових розробках він розвиває тезу про неперервність ідеології у суспільному житті і обґрунтовано доводить, що у процесі розвитку суспільства не існує станів «ідеологічної порожнечі», а місце тої, що зникає, завжди займає нова ідеологія. Цю ідею він висловлював вже за часів «перебудови», коли, з огляду на відомі історичні події, ідеологія почала сприйматися у негативному сенсі як «догматично-контролююча» система, яка є зовнішньою по відношенню до суспільної свідомості та суспільної практики. Актуальність такого дослідження на той час було важко переоцінити. Адже комплексне вивчення проблеми ідеології було зумовлене гострою необхідністю приручування не тільки інтегративної, тобто мобілізаційно-дієвої, а й культурно-виховної функції ідеології у житті суспільства та особистості. Важливою складовою комплексного дослідження ідеології стало для Л. Губерського розкриття умов реалізації її гуманістичного потенціалу з урахуванням загальнолюдських, національних та соціально-класових цінностей, оскільки саме розкриття гуманістичного потенціалу ідеології може стати ключем до осмислення її інтегративних можливостей як у масштабах країни, так і на міжнародному рівні. Саме тому методологічною стратегією такого дослідження став філософсько-світоглядний аналіз, проведення якого дає можливість сформулювати загальні структурні принципи можливої інтеграції багатоаспектних зв'язків ідеології із суспільним та особистісним буттям людини у цілісну систему. Особливість ідеологічного освоєння дійсності, на думку Л. Губерського, полягає не стільки в тому, що остання являє собою систематизовану, духовно-практичну, цілеспрямовану форму теоретичного відображення світу людини, а насамперед в тому, що вона є відображенням дійсності крізь призму інтересів та засобів існування соціального суб'єкта. Саме у суб'єктивній складовій Л. Губерський вбачає основу всієї ідеології, корені якої містяться в «інтересах» та доцільності людської діяльності. Іншими словами, саме особистість з її мотивами та потребами він оголошує основою нової ідеологічної парадигми, що перетворює ідеологію на «відображення відображення» індивідуального у загальному.

Відмінність між ідеологією і світоглядом знаходить відображення, як вважає Л. Губерський, через реалізацію ними соціальних функцій. Усі форми суспільної свідомості, серед яких — філософія, наука, мистецтво, політика тощо, зберігають водночас свій світоглядний та ідеологічний зміст, і саме спосіб розгляду цих форм суспільної свідомості розкриває їхній світоглядний чи ідеологічний характер. Філософія, на думку вченого, також є особливою формою ідеології, але саме у ній він завжди бачить не систему догм, а невичерпну скарбницю накопиченого людством досвіду суспільного життя, школу інтелектуальної мудрості та гуманізму. Результати наукової діяльності Л. Губерського, його послідовників та учнів стали основою

для формування сучасного образу не лише університетського фахівця-філософа, а й спеціаліста-гуманітарія у цілому.

Звертаючись до вже майже 180-річного досвіду підготовки філософських кадрів у Київському університеті, можна побачити й низку притаманних університетській освітній традиції особливостей та певних специфічних ознак, які сформувалися ще у першій половині XIX століття та продовжують залишатися актуальними та незмінними нині.

Перша особливість сучасного етапу вишколу на філософському факультеті полягає в тому, що майбутній фахівець у галузі філософських наук може бути сформований лише на текстах першоджерел, опанування яких передбачає опанування студентом як певної «культури читання», так і сучасних іноземних мов. Якщо майбутнього фахівця у галузі хімії, фізики, біології чи механіки можна підготувати лише у лабораторії, то формування фахівця-філософа можливе лише шляхом долучення до «культури роботи із текстом». Говорячи про культуру прочитання тексту, або ж культуру роботи із текстом, слід перш за все мати на увазі те, що фахівець-філософ у будь-якому філософському тексті минулого чи сучасності має побачити не лише текст. Будь-який філософський текст незалежно від того, належить він мислителю античної епохи, або ж нашому сучасникові, постає не стільки як сукупність певних зафіксованих положень, принципів, ідей і т. ін., скільки, й передусім, як розгорнутий проблемний запит до діалогу — дискурсивне поле, до якого залучається дослідник, причому цей діалог не має ані часових, ані просторових обмежень. Вивчення майбутнім фахівцем філософського тексту минулого чи сучасності передбачає вміння увійти у цей діалог, стати рівноправним учасником філософського дискурсу, розкрити зв'язок минулого із сучасністю. Саме в цьому сенсі філософські проблеми, ідеї, категорії та поняття зветься «універсальними», або ж «вічними». З огляду на це, цілком очевидно, що підготувати фахівця-філософа суто на основі текстів підручників (хоч би якими досконалыми вони були) неможливо, понад те, сама ідея підручника для підготовки філософа-спеціаліста є радше ілюзією.

Друга особливість вишколу спеціаліста-філософа полягає у плануванні тих дисциплін, які спрямовані на його професійну підготовку. Як зазначалося, модель підготовки філософа з перших етапів розвитку Київського університету закладалась у навчальних планах. На різних історичних етапах розвитку філософського факультету наповнення навчального плану підготовки філософа фаховими дисциплінами складалося по-різному.

Тривалий час вагома частина навчального плану для спеціаліста у галузі філософських наук належала дисциплінам фізико-математичного, біологічного, історичного та економічного циклів. Був час, коли студенти філософського факультету вивчали двосеместрові курси вищої математики, фізики, хімії, біології, фізіології вищої нервової діяльності, космології

та космогонії (про історію КПРС, політекономію і т. ін. годі й говорити). Причина настільки істотної кількості природничих дисциплін у навчальному плані підготовки філософа була зумовлена наявністю «офіційно» визначених предметів власне фахової підготовки спеціаліста-філософа, якими, поряд із традиційним історико-філософським курсом, поставали історичний матеріалізм, діалектичний матеріалізм, науковий атеїзм та науковий комунізм. Цілком очевидно, що на тлі такого «чітко» визначеного з огляду на панівну ідеологію набору філософських наук, які мав опанувати випускник філософського факультету, наявність вищенаведених природничо-наукових курсів у навчальному процесі філософського факультету була просто необхідною.

Цілком закономірно, що починаючи з 90-х років ХХ століття і до сьогодні у навчальному плані підготовки фахівця-філософа все менше місця залишається для вищої математики, фізики, хімії, космології, фізіології вищої нервової діяльності тощо. Сучасними дисциплінарними пластами, що покладені в основу моделі випускника філософського факультету Київського університету, постають такі філософські науки, як метафізика, онтологія, гносеологія, епістемологія, історія філософії (в її всесвітньо-історичній та національній формі), соціальна філософія, філософія історії, філософська герменевтика, феноменологія, філософська антропологія, філософія культури, логіка, етика, естетика, філософія науки, філософія права, філософія релігії та ін.

Так, сучасне розуміння та викладання історії філософії у її всесвітньо-історичній та національній формах вже не може базуватися на розумінні історико-філософського процесу як історичної арени боротьби матеріалістів та ідеалістів, натомість особливістю сучасного викладання історії філософії є репрезентація історико-філософського процесу на підставі різних теоретичних та методологічних підходів, що сформувались у західноєвропейській філософській думці (гегельянство, неокантіанство, марксизм, постмодернізм та ін.).

Особливістю розуміння та викладання таких дисциплін, як метафізика, онтологія, гносеологія, філософська герменевтика, феноменологія, філософська антропологія, філософія культури й т. ін., сьогодні є уникнення історико-філософської інтерпретації їх змісту (що мало місце у межах марксистської освітньої моделі) і натомість осмислення їхніх здобутків як засобів, які можуть стати основою для алгоритмів професійної діяльності майбутнього фахівця. Наведені приклади можна продовжувати.

Сучасна модель фахівця-філософа, окрім академічного, має охоплювати також прагматичний аспект. Сьогоднішній випускник філософського факультету — це не лише майбутній викладач та науковець. Сучасна модель філософської освіти, що продовжує свій розвиток на філософському факультеті Київського університету, формує у майбутнього фахівця вміння

практичного застосування здобутих знань у галузях аналітичної роботи, прогнозування, політичного консультування, роботи в органах державної влади та місцевого самоврядування, міжнародного співробітництва. Про результативність цієї моделі сьогодні свідчать самі випускники філософського факультету Київського університету, серед яких — ректори вищих навчальних закладів та керівники наукових установ України, народні депутати України, відповідальні працівники міністерств і відомств, апарату Верховної Ради України, працівники українського дипломатичного корпусу тощо.

Сучасний філософський факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка — це провідний центр філософської освіти і науки в Україні, який забезпечує вишкіл висококваліфікованих спеціалістів із філософії, політології, релігієзнавства, культурології й державного управління, що його пропонують 11 кафедр і професорсько-викладацький колектив, який налічує більш як 40 професорів докторів наук та 75 доцентів кандидатів наук.

Студенти відділення філософії здобувають ґрунтовні знання з традиційної та сучасної логіки, античної філософії, метафізики та онтології, феноменології, філософської герменевтики, філософії права, теорії аргументації та риторики, теорії пізнання, філософії та методології науки, історії філософії, соціальної філософії та філософії історії, філософської антропології та філософії культури, історії української філософії та культури, теоретичної та прикладної етики, естетичної теорії. Значна увага на відділенні філософії приділяється тому, щоб студенти опановували педагогічну майстерність, навички організації науково-дослідницької роботи, здобували досвід міжнародної наукової та освітньої співпраці.

Випускники відділення філософії працюють викладачами філософських дисциплін ВНЗ України, співробітниками науково-дослідницьких установ НАН України, НАПН України та Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, керівниками вищих навчальних закладів, відповідальними працівниками управлінь освіти та науки різних рівнів, експертами-аналітиками у засобах масової інформації тощо.

На відділенні політології студенти вивчають нормативні та спеціальні курси з історії світової й вітчизняної політичної думки, загальної теорії політики, політичної економії, етнополітології, геополітики, партології, електоральної політології, кратології, політичної транзитології, політичних проблем соціального управління тощо. Студенти-політологи оволодівають практичними навичками з політичного аналізу і прогнозування, політичного моделювання, політичної риторики, зв'язків із громадськістю, політичної конфліктології, політичного менеджменту, політичного консультування, застосування соціологічних методів у політологічних дослідженнях, проходять практику в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, політичних партіях тощо. Випускники від-

ділення політології працюють викладачами філософських дисциплін та політології у ВНЗ, у наукових установах України, органах державної влади та місцевого самоврядування, у консалтингових та соціологічних компаніях, засобах масової інформації, працюють політичними оглядачами і журналістами, політичними аналітиками, помічниками народних депутатів, експертами-аналітиками консалтингових компаній, відповідальними працівниками міністерств і відомств, дипломатичних представництв України за кордоном тощо.

На відділенні релігієзнавства майбутні спеціалісти оволодівають глибокими знаннями з історії релігії, філософії релігії та релігійної філософії, психології та соціології релігії, теології та богослов'я, релігійної конфліктології. Студенти-релігієзнавці детально вивчають сучасний стан розвитку західних та східних релігій, фахово досліджують проблеми взаємозв'язку релігії (у різноманітних формах її прояву) і культури, релігії і мистецтва, релігії і художньої літератури, релігії і моралі, релігії і політичного життя суспільства, релігії і науки й техніки, релігії і права. Особлива увага на відділенні релігієзнавства приділяється формуванню у студентів практичних навичок організації та проведення наукової експертизи діяльності різних релігійних утворень, груп, конфесій, взаємодії релігійних організацій на міжнародному рівні, в межах держави та певної соціальної групи, експертно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади щодо релігії та релігійних організацій.

Випускники відділення релігієзнавства працюють викладачами філософських та релігієзнавчих дисциплін у ВНЗ України, співробітниками у провідних науково-дослідницьких установах, експертами-аналітиками з питань релігії у державних органах різного рівня: Раді Національної Безпеки та Оборони України, Службі Безпеки України, Державному Комітеті України у справах релігій, Комітеті Верховної Ради України з питань культури та духовності тощо.

Студенти відділення культурології здобувають фундаментальні знання з історії і теорії світової та вітчизняної матеріальної й духовної культури, науки, архітектури, образотворчого мистецтва, театру та кіно, музики та літератури тощо. На відділенні детально вивчають історію і теорію дизайну. Значна увага приділяється опануванню студентами знань та практичних навичок менеджменту в царині культури та мистецтва, умінь організації виставок та презентацій, а також менеджменту в галузі шоу-бізнесу.

Випускники відділення культурології працюють викладачами філософських та культурологічних дисциплін у ВНЗ України, у засобах масової інформації, у центральних та місцевих органах державної влади, пов'язаних зі сферою культури, критиками-експертами у галузях кіно, літератури й театру, організаторами та керівниками музейної справи, закладів культури, експертами пам'яток матеріальної й духовної спадщини.

Студенти відділення державного управління здобувають фундаментальні спеціалізовані знання у галузях теорії та історії державного управління, механізмів державного управління, регіонального управління та місцевого самоврядування, управління суспільними процесами. На відділенні студенти дістають фахові знання з основ соціально-політичного управління, психології управління персоналом, організації роботи державної служби, основ стратегічного планування, політичного менеджменту та маркетингу, організації документообігу в державній службі, соціальної інфраструктури та комунікаційного забезпечення регіонів, планування розвитку території, планування розвитку персоналу організації державної влади, основ етнополітичної та національної безпеки, зв'язків із громадськістю у державній службі, інструментів демократизації суспільства, моделювання та прогнозування суспільних процесів, економіко-аналітичного забезпечення діяльності державної служби.

Випускники відділення державного управління працюють державними експертами, радниками в органах державної влади та місцевого самоврядування, спеціалістами апарату державної служби України, керівниками районних та обласних державних адміністрацій, провідними спеціалістами міністерств і відомств, Верховної Ради України, правоохоронних органах.

Аналіз сучасної моделі філософа в освітній традиції Київського національного університету імені Тараса Шевченка дає підстави стверджувати, що сучасний випускник факультету — це дослідник-аналітик, дослідник-прогнозист, дослідник-експерт актуальних світоглядних проблем сучасності, методології пізнання і практичної діяльності, духовного відродження і розбудови Української держави.

Анатолій Конверський — академік НАН України, доктор філософських наук, професор, декан філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
